

Марія МИГАЛЕВИЧ

магістрантка,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені Володимира Гнатюка

м. Тернопіль, Україна

КОРОЛЬ ДАНИЛО РОМАНОВИЧ: ПРОБЛЕМА ТИТУЛУ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ

Метою нашої роботи є звернення уваги на проблему висвітлення королівського титулу Данила Романовича та статус його володінь, а також на різні трактування спадщини цього князя, які досі впливають на політику національної пам'яті і допомагають (або ні) знайти українцям місце у історичному дискурсі.

Галицько-Волинський літопис у записі про 1253 р. повідомляє: «Прийняв же Данило од бога вінець у городі Дорогичині, коли він ішов на війну [проти ятвягів] із сином Львом і з Сомовитом». До того ж, папа Інокентій пропонував йому корону і раніше, але Данило відмовлявся, мотивуючи це такими словами: «Рать татарська не перестає. Зле вони живуть із нами. То як можу я прийняти вінець без підмоги твоєї?» [3, с. 413]. Латиномовних документів зі свідченнями про титул Данила залишилося мало. А Великий звертає увагу на лист папи Інокентія до магістра Тевтонського ордену, датований 1248 р, у якому побіжно згадуються Данило Романович та Олександр Ярославич (Невський). Данила названо «Достойним королем Русі», тоді коли Олександра «шляхетним мужем, князем Суздальським» [1, с. 10].

Це не просто зворот задля красного слова, адже в Середні віки надзвичайно уважно ставилися до титулатури, Римська курія не могла допуститися помилки. На нашу думку, різниця між титулами полягає у двох аспектах. По перше, старшинство Данила, і за віком, і за могутністю, і за династичною першістю в роді Мономаховичів. По-друге, титул «rex» можна застосовувати лише до незалежного правителя, яким і був Данило Романович, тоді як Олександр Ярославич «dux», бо є підданим Орди. Прийняття Данилом Романовичем королівського титулу може свідчити лише про одне – відмову визнавати себе васалом Чингізидів, а те, що королем його називає Римська курія свідчить про не самочинне коронування, яке потребувало довгого визнання, а про те, що тогочасна міжнародна спільнота мала значні підстави розглядати Данила Романовича, як володаря у своєму праві, як короля. Цим пояснюється непостійність використання титулу його нащадками, наприклад, Лев

Данилович, змушений брати участь у походах Ногая і Тули-Буги, корони не прийняв; а його син Юрій коронацією декларує свою незалежність від Орди, навіть більше, у 1303 р. отримує дозвіл від Константинопольського патріарха на створення Галицької митрополії [2, с. 68].

Слід звернути увагу на титули, якими названі правителі з дому Романовичів: «rex Russiae» (Данило Романович), «regis Russiae, principis Lodomeriae» (Юрій Львович) [2, с. 63]. Тут виникає питання про те, які території цей титул охоплював, чи королі володіли цим титулом на підставі високої престижності Галицької землі, адже до цього часу вже використовувалися титули короля Галичини і Володимирії, «rex Galitiae et Lodomeriae», однак ними послуговувалися не Рюриковичі, а королі з угорської династії Арпадів, які висували претензії на володіння Галицьким князівством, коли там вибухали династичні кризи. Вперше так себе називає у 1189 р. після вигаснення династії Ростиславичів Бела III, згодом у 1205 р., взявши під опіку малих Данила і Василька, приймає цей титул Андрій II, зазнавши невдачі, Андрій II спробував зробити королем Галичини і Володимирії свого сина Коломана, але й ця спроба не завершилася успіхом. Однак титул залишився в угорській короні, після вигаснення Романовичів у другій пол. XIV ст. ним почав користуватися Людовик Анжуйський. Таким чином можна простежити як титул почали використовувати Арпади, потім він перейшов до Анжу-Сицилійської династії, потім до Люксембурзької, і нарешті його успадкували Габсбурги. Одною з формальних причин взяття участі Габсбургів у першому поділі Польщі було повернення всіх законних володінь угорської корони.

Титул Арпадів окреслював лише певні території Русі, які вони вважали, що можуть опанувати. Романовичі ж використовували зовсім інший титул, «rex Russiae», вперше даний Ярополку Ізяславичу у 1075 р., і охоплював простір значно ширший за Галицьке та Волинське князівства. Данило Романович почав його використовувати, бажаючи стати сюзереном Русі. Він мав на це значні підстави: старшинство в роді Мономаховичів, володіння Києвом до монгольської навали, міжнародне визнання, і найбільше: він залишався єдиним Рюриковичем, який де-факто був непідвладний Чингізидам, і хотів це узаконити, прийнявши королівський титул.

Впливає ще одне питання: чи коректно називати короля Русі Данилом Галицьким, як це найбільш прийнято в історіографії та масовій свідомості? На перший погляд, це відповідає західній традиції називати членів монархічних династій за назвами територій, які вони контролювали, або на які претендували (напр. Карл Анжуйський, Єлизавета Австрійська і

тд.), але, копіюючи цю традицію, Данила варто називати Руським чи Волинським, адже він походив з лінії волинських князів. До того ж, з Галичем у Данила Романовича були дуже складні стосунки: за галицьку спадщину свого батька Данило воював сорок років, а сам Галич був його столицею лише у 1238–1241 рр. Рюриковичі себе за місцями володінь не іменували, джерела називають князів по імені, серед істориків прийнято називати їх по імені та по-батькові, щоб запобігти плутаниці, оскільки династія Рюриковичів дуже численна.

Хто ж почав вживати щодо Данила Романовича прізвисько «Галицький»? Галицькі москвофіли у другій пол. XIX ст., і це підхопили російські великодержавні історики. Процитуємо уривок з дисертації Н. Христана: « Справді творцем образу «Данила Галицького» був російський історик Ніколай Карамзін, якій у своїй «Истории Государства Российского» вжив дане означення задля надання локальної ролі та применшення значення як Данила Романовича, так і його держави в цілому. Пам'ять про самостійного правителя – «Rex Russiae» суперечила великоросійському імперському наративу, творцем якого виступав сам Н. Карамзін» [4, с. 47].

Підсумуємо вище написане тим, що проблеми, пов'язані з неточністю титулування та іменування короля Данила Романовича мають досить глибоке історичне коріння, і над розкриттям його образу та місця в історії потрібно дуже багато працювати. Насамперед слід звертати увагу на міф про «золотоординське іго», під яке потрапили всі без винятку руські князі до 1380 р, також факт коронації слід трактувати набагато глибше, ніж не надто важливий епізод, історичну випадковість. Пам'ять про Руське королівство дуже невігідна російським пропагандистам, тому нам варто її плекати.

Література:

1. Великий А. Г. Проблема коронації Данила. *Записки наукового товариства імени Шевченка*. 1955. Том CLXIV. С.7 – 17.
2. Войтович Л. В. Королівство Русі: реальність і міфи. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2003. Вип. VII. С. 63 – 71.
3. Літопис Руський/ пер. Л. Махновець. Київ: Дніпро, 1989. 614 с.
4. Христан Н.М. Король Данило Романович в українській культурній пам'яті другої половини XIX – початку XXI ст.: дис. ...канд. іст. наук: 07. 00.01 / Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, 2018. 250 с.